

Nr 53.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; given Stockholms slott den 18 februari 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

GUSTAF.

Eije Mossberg.

Propositionens innehåll.

I propositionen föreslås att det i sjukhuslagen stadgade förbudet för befattningshavare vid sjukhus att tillhöra sjukhusets direktion upphäves, dock med undantag för den som är redovisningsskyldig för sin befattnings.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. lagen den 20 december 1940
(nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Härigenom förordnas, att 10 § 2 mom. lagen den 20 december 1940 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

10 §.

10 §.

2. Direktion skall — — — valda ledamöter.

Direktion för — — — av valtiden.

För ledamöterna — — — till tjänstgöring.

De år — — — vederbörande sjukvårdsberedning.

Befattningshavare vid sjukhus må ej vara ledamot av sjukhusets direktion eller suppleant för ledamot.

Befattningshavare vid sjukhus, som är redovisningsskyldig för sin befattning, må ej vara ledamot av sjukhusets direktion eller suppleant för ledamot.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1949.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 februari
1949.*

N ä r v a r a n d e:

Statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg, anmäler efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet *fråga om rätt för befattningshavare vid vissa sjukhus att tillhöra sjukhusets direktion* samt anför.

I skrivelse den 17 mars 1948 (nr 91) har riksdagen anhållit att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om utredning angående undanröjande av det i 10 § lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus stadgade hindret för befattningshavare vid sjukhus att vara ledamot av sjukhusets direktion eller suppleant för ledamot samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Över framställningen ha efter remiss yttranden avgivits av medicinalstyrelsen, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet, förvaltningsutskotten hos samtliga landsting, dock med undantag för Kalmar läns södra, Gotlands läns, Värmlands läns, Örebro läns och Gävleborgs läns landstings förvaltningsutskott, Stockholms stads sjukhusdirektion, Göteborgs sjukhusdirektion, Malmö stads sjukhusdirektion, Norrköpings stads hälso- och sjukvårdsstyrelse, sjukvårdsberedningen i Hälsingborg, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges läkarförbund, Svenska lasarettsläkarföreningen, Sveriges kommunaltjänstemannaförbund, Svenska kommunalarbetareförbundet, Svenska sjukhusförvaltningens tjänstemannaförbund, Sveriges arbetsledareförbund, Svensk sjuksköterskeförening, Svenska ekonomiförestandarinnors förening och Svenska barnmorskeförbundet.

I remissyttrandena äro meningarna delade huruvida det i sjukhuslagen stadgade förbudet att tillhöra sjukhusets direktion bör slopas. Flertalet remissinstanser ha emellertid i princip uttalat sig härför.

För egen del vill jag till en början framhålla, att då detta spörsmål tidigare övertvägts vid olika tillfällen och nu genom remissbehandlingen erhållit en allsidig belysning, någon ytterligare utredning ej synes vara påkallad.

Vad angår själva saken kan jag i huvudsak ansluta mig till majoriteten

bland de hörda myndigheterna och organisationerna. Jag föreslår därför, att förbudet för befattningshavare vid sjukhus att tillhöra sjukhusets direktion slopas. Befattningshavare, som för sin befattning är redovisningskyldig inför sjukhusdirektionen, bör dock ej vara valbar till ledamot eller suppleant i direktionen.

I det följande lämnas en närmare redogörelse för ärendet.

Gällande bestämmelser. Jämlikt 1 § *sjukhuslagen* åligger det landsting och stad, som ej deltagar i landsting, att för dem, som ha sin vistelseort eller hemort inom landstingsområdet eller staden, ombesörja anstaltsvård för sjukdom, skada och kroppsfel, i den mån icke annan drager försorg om sådan vård. I enahanda ordning bör anstaltsvård vid barnsörd ombesörjas. Sjukhuslagen avser endast sjukhus, som drives av landsting eller kommun, och gäller alltså icke karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet. Sjukhus anses enligt 2 § vara drivet av landsting eller kommun, därest landstinget eller kommunen eller sammanslutning, vari landsting eller kommun deltagar, helt eller till viss kvotdel i sista hand ansvarar för driftkostnaden. Enligt 4 § utövas den centrala ledningen av landstingets sjukhusväsende av landstingets sjukvårdsberedning. Den närmaste tillsynen vid och ansvaret för förvaltningen av sjukhus skall utövas av en direktion, vilken utses av den som driver sjukhuset (10 § 1.). Direktionen skall bestå av minst tre för en tid av fyra år valda ledamöter. Direktionen för sjukhus, för vars driftkostnad landsting i sista hand helt ansvarar, utses av landstinget. För ledamöterna skall finnas lämpligt antal suppleanter, som utses i enahanda ordning och för samma tid som ledamöterna (10 § 2.).

Enligt 10 § 2. sista stycket må befattningshavare vid sjukhus ej vara ledamot av sjukhusets direktion eller suppleant för ledamot.

Enligt 11 § är den läkare, som är ansvarig för sjukvården, eller där flera sådana finnas, den av dem, som av sjukvårdsberedningen förordnas därtill, mellan direktionens sammanträden sjukhusets inför direktionen ansvarige styresman.

I *sjukhusstadgan den 20 december 1940 (nr 1045)* meddelas vissa närmare bestämmelser för de olika slag av sjukhus som avses i sjukhuslagen i fråga om organisationen, direktionens verksamhet m. m. Beträffande lasarett föreskrives sålunda bl. a. att förutom direktion och läkare skola vid varje lasarett finnas syssloman, husmoder, prästman samt sjukvårds- och ekonomipersonal enligt fastställd personalstat. Därjämte kan särskild kontorspersonal anställas (3 §). Direktionen skall handha lasarettets förvaltning. För sådant ändamål äger direktionen fastställa dagordning för lasarettet samt lämna de särskilda föreskrifter, som må finnas nödiga för trygghande av god ordning vid lasarettet och för dess ändamålsenliga skötsel. Om påföljd för direktionsledamot, som överträder stadgan eller eljest gör sig skyldig till tjänstefel, gäller vad i allmän lag finnes stadgat (6 §).

I 7—10 §§ meddelas bestämmelser om styresmannens uppgifter och befogenheter. Sålunda föreskrives skyldighet för styresmannen att vid varje direktionssammanträde anmäla av honom efter nästföregående sammanträde vidtagna åtgärder. Styresmannen äger att hos direktionen väcka förslag i frågor rörande lasarettet och deltaga i direktionens överläggningar. Han har att förbereda och inför direktionen föredraga alla på dess prövning ankommande ärenden, som ej ordföranden förbehåller sig. Direktionen äger dock bestämma att styresmannen skall gemensamt med sysslomannen och en eller två av direktionen utsedda ledamöter av direktionen förbereda behandlingen inom direktionen av ärenden, som icke beredas av ordföranden, samt att på styresmannen ankommande föredragning inför direktionen skall, i den mån styresmannen, sysslomannen och nämnda ledamöter överenskomma därom, verkställas av sysslomannen eller någon av dessa ledamöter. Vill styresmannen vidtaga åtgärd, som är av beskaffenhet att medföra utgift och icke anbefallts av direktionen, skall han, såvida omständigheterna icke hindra det, rådföra sig med sysslomannen, innan åtgärden vidtages. Styresmannen är i övrigt underkastad de bestämmelser, som direktionen meddelar.

11 § innehåller vissa jävsbestämmelser för deltagande i direktionens överläggningar och beslut. Sålunda stadgas att någon ej må deltaga i direktionens överläggning eller beslut i fråga om tillsättande av eller förordnande å tjänst, där han är eller varit gift med person, som anmält sig till tjänsten, eller till sådan person står i den skyldskap eller det svågerlag, som i rättegångsbalken sägs om jäv mot domare, eller är dylik persons uppenbare ovän. Ej heller må någon deltaga i överläggning eller beslut rörande avtal mellan honom och direktionen eller beträffande avtal mellan direktionen och tredje man i fall, då han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot lasarettets. Vad sålunda stadgats angående avtal skall äga motsvarande tillämpning i fråga om anställande av rättegång.

19—44 §§ sjukhusstadgan innehålla bestämmelser om ordningen för tillsättande och entledigande av befattningshavare vid lasarett, deras åligganden m. m. Sysloman tillsättes och entledigas av sjukvårdsberedningen efter direktionens hörande. Han handhar under direktionens förmanskap och styresmannens inseende bl. a. lasarettets ekonomiska förvaltning och därmed sammanhängande angelägenheter. Husmoder, prästman och ordinarie sjukvårdspersonal antages och entledigas av direktionen. Icke ordinarie sjukvårdspersonal antages och entledigas av styresmannen efter samråd med vederbörande lasarettsläkare. Kontors- och ekonomipersonal antages och entledigas av direktionen med rätt för direktionen att åt annan överlämna befogenhet att å dess vägnar antaga och på egen begäran entlediga till denna personal hörande befattningshavare. I 44 § föreskrives skyldighet för sjukvårds-, kontors- och ekonomipersonal att ställa sig till

efterrättelse de tjänsten berörande allmänna författningar samt de instruktioner, som direktionen jämlikt stadgan därutöver finner skäl utfärda.

I fråga om sjukstugor, tuberkulosjukvårdsanstalter och vissa andra sjukvårdsanstalter gälla i stort sett likartade bestämmelser.

Tidigare reformförslag. Bestämmelse om förbud för befattningshavare vid sjukhus att vara ledamot av sjukhusets direktion eller suppleant för denne fanns upptagen redan i lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus. Denna grundade sig närmast på ett betänkande av *1926 års lasarettstadgesakkunniga* (SOU 1927: 3) med förslag till bl. a. stadga angående lasarett, sjukstugor och tuberkulosjukvårdsanstalter. Enligt förslaget skulle befattningshavare vid lasarett ej få vara ledamot av lasarettets direktion eller suppleant för ledamot. Beträffande frågan, huruvida styresman för lasarett borde vara ledamot av lasarettets direktion, uttalade de sakkunniga att befattningshavare överhuvud icke borde tillhöra den för vederbörande inrättning tillsatta styrelsen, som uppenbarligen i ett flertal fall måste ha att fatta beslut i frågor som rörde befattningshavaren. De sakkunniga fortsatte:

Det må vara att befattningshavares ledamotskap i vissa fall kan avlöpa utan att praktiska olägenheter yppas. Men det torde vara befogat att räkna med dylika olägenheter, därest det skulle bli brukligt att låta befattningshavare erhålla sådant medlemskap. På denna grund föreslå de sakkunniga generellt förbud för befattningshavare att vara ledamot av direktionen eller suppleant för direktionsledamot, och de sakkunniga finna då rättvisan kräva, att även läkare inordnas i denna allmänna regel.

I propositionen nr 101 till 1928 års riksdag anförde *föredragande departementschefen*, att han funne det naturligt, att man från ledamotskap i direktion uteslutit ej blott underordnade befattningshavares — om lämpligheten därav syntes alla vara ense — utan även styresmannen.

Riksdagen gjorde ej någon erinran på denna punkt.

Ifrågavarande spörsmål togs sedermera upp av *Svenska kommunalarbetareförbundet*, som i skrivelse den 8 april 1937 till chefen för socialdepartementet hemställde om medverkan till sådan ändring av sjukhuslagen, att förbudet undanröjdes.

Vid *1939 års riksdag* väcktes flera motioner (I: 170; II: 163, 247) om upphävande av förbudet för befattningshavare vid sjukhus att vara ledamot av sjukhusets direktion. Andra lagutskottet hemställde i sitt utlåtande nr 34 — som dock icke var enhälligt — att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd samt åberopade till stöd för sitt ståndpunkts-tagande:

Gällande lagstiftning innehåller icke något generellt förbud för befattningshavare i allmän tjänst att vara ledamot av styrelsen eller direktionen för det företag befattningshavaren tillhör. Med hänsyn härtill kan det vis-

serligen framstå som anmärkningsvärt, att ett förbud i sådant hänseende anses böra stadgas för sjukhuspersonalens vidkommande.

Oavsett huruvida för visst verksamhetsområde sådant förbud förefinnes eller icke, anser utskottet, att starka skäl kunna anföras till stöd för grundsatsen, att befattningshavare vid allmänt företag icke bör vara ledamot av företagets styrelse eller direktion. Denna har ofta att taga ställning till befordringsfrågor och andra ärenden av ömtålig natur, vid vilkas avgörande en ledamot, som tillika är anställd vid företaget, mången gång kan komma att befinna sig i en svår belägenhet. Utskottet finner det visserligen vara i hög grad önskvärt, att styrelsen eller direktionen för ett allmänt företag vid behov kan erhålla tillgång till den särskilda erfarenhet, som personalen under sin tjänstgöring förvärvat. Denna erfarenhet kan dock i allmänhet icke i önskvärd omfattning göras tillgänglig allenast därigenom, att en befattningshavare inträder som ledamot av styrelsen eller direktionen. I detta hänseende synas större fördelar vara att vinna genom rådplägning med representanter för just de personalgrupper, som kunna besitta särskild sakkunskap i en viss till behandling föreliggande fråga.

I detta sammanhang vill utskottet erinra, att ett av särskilt tillkallade sakkunniga avgivet förslag till lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän för närvarande är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Därast nämnda förslag upphöjes till lag, kommer möjlighet att förefinnas för samtliga vid sjukhusen anställda personalgrupper att deltaga i förhandlingar om ett flertal ärenden, vilka äro av stor betydelse för sjukhusens drift. I sådant hänseende må omnämnas frågor, som beröra befattningshavares allmänna anställnings-, arbets- och avlöningsvillkor ävensom tillämpningen av sådana villkor. Enligt utskottets mening bör, innan slutlig ställning toges till det i motionerna berörda spörsmålet, avvaktas, huruvida det sålunda framlagda förslaget kommer att läggas till grund för lagstiftning i ämnet och i så fall vilka erfarenheter, som kunna vinnas av förhandlingsrättens genomförande.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Det förslag till ny sjukhuslagstiftning, som framlades i 1938 års *hälso- och sjukvårdssakkunnigas* betänkande (SOU 1939: 23), innebar ingen ändring i förevarande hänseende. I proposition nr 89 till 1940 års riksdag med förslag till bl. a. ny sjukhuslag upptogs förbudet oförändrat. I ett par motioner (I: 155 och II: 205) yrkades emellertid, att förbudet måtte utgå. Propositionen och motionerna hänskötos till sammansatt konstitutions- och andra lagutskott. Utskottet avstyrkte motionerna under hänvisning till att lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän antagits vid samma riksdag samt anförde vidare:

Efter antagandet av denna lag har åt samtliga vid sjukhusen anställda beretts rätt till förhandling rörande deras allmänna anställnings-, arbets- och avlöningsvillkor ävensom tillämpningen av dessa villkor. Utskottet håller före, att de synpunkter, som ligga till grund för de nu ifrågavarande motionerna, skola bliva i allt väsentligt tillgodosedda genom sistnämnda lagstiftning. Skulle erfarenheten visa, att så ej blir fallet, torde det av motionärerna väckta spörsmålet få tagas under förnyat övervägande.

Riksdagen biföll vad utskottet hemställt.

1948 års riksdag. I motion vid 1948 års riksdag (II: 68) yrkades att 10 § 2. sista stycket i sjukhuslagen måtte utgå. Motionärerna (herr Nilsson i Göteborg och fröken Märta Öberg) anförde beträffande det där stadgade förbudet:

Detta förbud innebär, att en person, som tager anställning vid någon av landets sjukvårdsinrättningar, kommer i en undantagsställning gentemot övriga samhällsmedborgare på så sätt, att han ej är valbar såsom ledamot eller suppleant i direktionen för den anstalt, där han är anställd. För kommunernas tjänstemän och arbetstagare i övrigt stadgas enligt kommunallagarna, att det, såvida de icke äro till kommunen redovisningsskyldiga, möter inga hinder, att de äro valbara som ledamöter i kommunala nämnder och styrelser. Sålunda förekommer att den som är anställd inom ett kommunalt verk inväljes i den styrelse, under vars förvaltning han utövar sin dagliga sysselsättning. Genom att de anställda i ett kommunalt företag tillåtas representera i verkstyrelserna betjänas dessa i sin verksamhet av den erfarenhet som den anställde kan förmedla från arbetsplatsen till ledningen för företaget.

Uppfattningen om att man bör tillvarata de anställdas erfarenheter från det praktiska arbetet inom företaget och tillåta dem representation inom kommunala verkstyrelser gör sig alltmera gällande. Endast i fråga om sjukhusens befattningshavare stipuleras förbud i lagstiftningen som utestänger dessa från ledamotskap i styrelser varunder de äro anställda. Omförmälda lagbestämmelse synes oss därför böra utgå ur lagen i fråga.

Andra lagutskottet erinrade i sitt utlåtande över motionen (nr 17) att gällande lagstiftning icke innehöll något generellt förbud för befattningshavare i allmän tjänst att vara ledamot av styrelsen eller direktionen för det företag, i vilket han vore anställd. Med hänsyn härtill syntes det utskottet anmärkningsvärt, att ett förbud i sådant hänseende ansetts böra stadgas för sjukhuspersonals vidkommande, varigenom denna grupp av medborgare kommit i undantagsställning. Utskottet ansåg det angeläget, att inskränkingar i de medborgerliga rättigheterna endast gjordes, då detta vore oundgängligen nödvändigt, vilket dock knappast med fog kunde påstås vara förhållandet i förevarande fall.

Utskottet fortsatte:

Skälet till att ett förbud i ifrågavarande hänseende införts för sjukhuspersonalens vidkommande torde ha varit, att en befattningshavare vid ett sjukhus som ledamot av sjukhusets direktion kan komma att delta i avgörandet av frågor, vilka ur hans synpunkt äro av mycket ömtålig natur. Detta argument har dock mist en del av sin styrka genom att avgörandet av vissa frågor, vilka nära beröra befattningshavarna vid ett sjukhus, såsom tjänsternas lönegradsplacering och regleringen av anställningsvillkoren för sjukhusets befattningshavare, numera ofta icke tillkommer sjukhusdirektionen utan sker centralt.

Det har gjorts gällande, att det numera icke skulle föreligga samma behov som tidigare av att med direktionen för ett sjukhus införliva någon befattningshavare vid sjukhuset, sedan personalen genom lagen den 17 maj 1940 om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän erhållit möjlighet att framföra sina synpunkter, innan frågor avseende dess allmänna anställnings-,

arbets- och avlöningsvillkor ävensom tillämpningen av sådana villkor avgöras. I detta sammanhang bör dock beaktas, att de tyngst vägande skälen för en lagändring i av motionärerna förordad riktning äro, att man bör tillförsäkra befattningshavare vid sjukhus samma medborgerliga rättigheter som andra samhällsgrupper och lämna möjlighet öppen att till ledamöter i direktionen för sjukhus utan särskild inskränkning utse de för uppdraget bäst skickade.

Utskottet hemställde därför att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om utredning angående undanröjande av det i 10 § sjukhuslagen stadgade hindret för befattningshavare vid sjukhus att vara ledamot av sjukhusets direktion eller suppleant för ledamot. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Yttrandena. Såsom inledningsvis framhållits ha i remissyttrandena olika uppfattningar kommit till uttryck beträffande frågan huruvida förbudet bör bibehållas. I det övervägande antalet yttranden har man emellertid i princip tillstyrkt eller förklarat sig ej ha något att erinra mot förbudets slopande. Så är fallet beträffande de yttranden, som avgivits av *Svenska landstingsförbundet, samtliga de förvaltningsutskott som yttrat sig i ärendet utom två*, nämligen Stockholms läns samt Göteborgs och Bohus läns landstings förvaltningsutskott, samt *Göteborgs sjukhusdirektion, Malmö stads sjukhusdirektion, sjukvårdsberedningen i Hälsingborg, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges kommunaltjänstemannaförbund, Svenska kommunalarbetareförbundet och Svensk sjuksköterskeförening.*

Norrköpings stads hälso- och sjukvårdsstyrelse och *Svenska sjukhusförvaltningens tjänstemannaförbund* vilja icke motsätta sig en lagändring men anse att frågan bör lösas i samband med en allmän översyn av sjukhuslagstiftningen. *Sveriges arbetsledareförbund* — som ställer sig kritisk mot förbudets avskaffande — och *Östergötlands läns landstings förvaltningsutskott* förklara sig icke ha något att erinra mot en ytterligare utredning i ärendet.

Övriga remissinstanser — *medicinalstyrelsen, Svenska stadsförbundet, Stockholms samt Göteborgs och Bohus läns landstings förvaltningsutskott, Stockholms stads sjukhusdirektion, Sveriges läkarförbund, Svenska lasarettsläkarföreningen, Svenska ekonomiföreståndarinnors förening samt Svenska barnmorskeförbundet* — ha uttalat sig mot förbudets upphävande.

I den mån de remissinstanser, som uttalat sig för förbudets avskaffande, närmare utvecklade skälen för sitt ståndpunktstagande, ha de allmänt åberopat i huvudsak samma skäl som anförts av andra lagutskottet i dess utlåtande i ärendet. Sålunda framhåller *Svenska landstingsförbundets styrelse*, att direktionernas befattning med frågor, som röra de anställdas ekonomiska och andra förhållanden, numera inskränkts genom överflyttande av vissa befogenheter från direktionerna till sjukvårdsberedningarna och genom den centralisering, som skett av löne- och anställningsfrågornas behandling. Motiven för ett bibehållande av det nu-

varande förbudet för befattningshavare vid sjukhus att tillhöra direktionen hade därför försvagats. Beaktas borde också att något förbud ej finnes för befattningshavare att tillhöra landstingets sjukvårdsberedning. Det hade, om ej i någon större utsträckning, förekommit, att befattningshavare hos landsting invalts i sjukvårdsberedning, och man torde ha anledning påstå, att detta icke visat sig medföra några olägenheter. Med hänsyn bl. a. härtill och då det endast vore fråga om att bereda möjlighet för landsting att, om det så önskade och funne lämpligt, invälja befattningshavare vid sjukhus i dettas direktion, ville styrelsen för sin del tillstyrka att ifrågasvarande undantagsbestämmelse utginge ur sjukhuslagstiftningen.

Även *Kalmar läns norra landstings förvaltningsutskott* hänvisar till att befattningshavare vid landstings sjukhus kunde utses som ledamot eller suppleant för sådan i landstingets förvaltningsutskott eller sjukvårdsberedning, vilkas befogenheter i förhållande till en sjukhusdirektion vore klart uttalade i landstings- och sjukhuslagarna. Det borde vidare understrykas, att huvudmannens suveräna rätt att till ledamöter resp. suppleanter i en sjukhusdirektion utse de personer som han ansåg bäst skickade att fullgöra uppdraget lika fullt kvarstod, och att han, därest fråga uppstod om val i en sjukhusdirektion av befattningshavare vid sjukhuset, otvivelaktigt komme att taga hänsyn till de invändningar som av olika anledningar kunde resas mot att denne utsågs till direktionsledamot.

Tjänstemännens centralorganisation anför:

De inskränkningar i behörigheten till vissa kommunala förtroendeuppdrag, som gälla för speciella grupper av kommunalanställda, äro i allmänhet anknutna till särskilda diskvalifikationsgrunder. Sålunda gäller exempelvis att tjänsteman, som är redovisningsskyldig inför ett visst kommunalt organ, icke får vara ledamot av samma organ. För den kommunala sjukhuspersonalen är emellertid stadgandet om obehörighet att vara ledamot av sjukhusdirektion generellt. Sjukhuspersonalen intager därför en icke motiverad undantagsställning, som centralorganisationen anser bör upphöra.

Svensk sjuksköterskeförening framhåller bl. a. följande:

Vi kunna icke förstå, att nackdelarna av ett medlemskap här skulle vara så mycket större än inom företag eller organisationer av annan karaktär. Den mest framträdande nackdelen — vilken är tillfinnandes i fråga om alla företag — anse vi den omständigheten vara, att en befattningshavare såsom medlem av direktionen lätt kan komma i motsatsförhållande till omgivningen i arbetet. Det kan till exempel gälla en fråga av ömtålig karaktär rörande en medarbetare på samma avdelning. Då man emellertid får utgå ifrån att varje medlem av en direktion söker att i sitt handhavande av dess ärenden handla helt opartiskt, torde nämnda förhållande icke vara av avgörande betydelse.

Såsom en stor fördel kan framhållas, att den goda kännedom om förhållandena inom ett sjukhus, som de anställda i regel ha, kan tjäna till upplysning och hjälp vid dryftandet av olika till behandling hos direktionen förekommande frågor.

Då vi sålunda icke finna något skäl, varför det ifrågasatt förbudet skulle gälla endast för sjukhuspersonal och då vi finna den ovan angivna fördelen väga tyngre än den tidigare omnämnda nackdelen, vilja vi — ehuru det skäl, som talar mot ändringen ej kan anses vara av oväsentlig betydelse — tillstyrka den ifrågasatta ändringen.

Såsom förut nämnts ifrågasattes i ett par av de tillstyrkande yttrandena huruvida icke spörsmålet bör lösas i ett vidare sammanhang. Sålunda säger sig *Svenska sjukhusförvaltningens tjänstemannaförbund* vilja fästa uppmärksamheten på att gällande sjukhusstadga innehölle bestämmelser som vore av den art, att en allmän omarbetning av stadgan vore påkallad. Yrkanden härom hade framförts i motionerna I: 192 samt II: 318 och 340 vid 1948 års riksdag. Vid riksdagens behandling av motionerna hade framgått att statens sjukhusutredning av år 1943 skulle taga upp vissa spörsmål rörande sjukhuslagstiftningens reformerande. Förbundet ifrågasätter därför om icke föreliggande spörsmål lämpligen borde överlämnas till sjukhusutredningen för att behandlas i samband med andra frågor rörande ändringar i sjukhusstadgan.

I de yttranden, där förbudets avskaffande avstyrkts, ha i huvudsak följande skäl anförts till stöd härför. Det vore riktigt, att inskränkningar i de medborgerliga rättigheterna endast borde ske, då så vore oundgängligen nödvändigt. Hänvisningen till de medborgerliga rättigheterna vore emellertid i detta sammanhang av föga värde, eftersom någon allmän medborgerlig rättighet att vara valbar till ledamot av styrelsen, direktionen eller nämnden för den institution, där vederbörande vore anställd, icke finnes. De skäl, som anförts för förbudets införande, kvarstode alltjämt, och personalens deltagande i direktionens verksamhet genom en såsom ledamot ansvarig representant kunde medföra åtskilliga ömtåliga situationer, icke minst för representantens egen del. Några praktiska skäl för förbudets avskaffande hade icke åberopats, och förbudet kunde icke anses medföra några nackdelar, i all synnerhet som de sjukhusanställdas inflytande på frågor rörande deras arbets- och avlöningsförhållanden under senare tid på olika sätt avsevärt vidgats.

Av remissyttrandena må här särskilt återgivas följande.

Medicinalstyrelsen anför:

Visserligen är det sant, att befattningshavarnas allmänna anställnings- och avlöningsförhållanden numera oftast regleras genom beslut av andra organ än direktionerna, men kvar står dock, att direktionerna ha att taga befattning med ett stort antal löne- och befordringsfrågor rörande såväl läkare som annan personal vid sjukhuset. Framför allt när det gäller befordringsärenden kan personalens representant icke antagas städse äga den frihet och obundenhet, som är ägnad att befrämja den kvalitativt bästa rekryteringen i varje särskilt fall. Även i andra ärenden, t. ex. beträffande frågor angående dagordningen och tjänstgöringsförhållandena vid sjukhuset, kan personalrepresentanten komma i en situation, där personalens och

sjukvårdens intressen gå isär. Härtill kommer, att konflikter lätt kunna uppstå, därest en underordnad befattningshavare såsom direktionsledamot skulle deltaga i beslut eller själv på grund av direktions bemyndigande lämna anvisningar rörande överordnads arbete. På grund härav måste medicinalstyrelsen ställa sig mycket betänksam mot ett upphävande av nuvarande hinder för befattningshavare att vara ledamot av direktionen.

Medicinalstyrelsen framhåller vidare att, om en underordnad befattningshavare vid sjukhuset skulle utses till ordförande eller vice ordförande i direktionen, den situationen skulle kunna uppstå, att denne befattningshavare hade att pröva ansökan om ledighet från sin förman i tjänsten, vilket ur ordningssynpunkt torde vara mindre lämpligt. Ordförandens utslagsröst vid lika röstetal samt hans ställning överhuvudtaget gjorde det enligt styrelsens uppfattning olämpligt, att personalens representant betros med detta uppdrag vid det egna sjukhuset.

Medicinalstyrelsen ville för sin del ifrågasätta, huruvida icke det intresse, varom här vore fråga, på ett smidigare sätt skulle kunna tillgodoses, om personalen sattes i tillfälle att genom förslagsvis två representanter, en för sjukvårdspersonalen och en för ekonomipersonalen, närvara vid direktions sammanträden och yttra sig vid vissa ärendens behandling. Särskilt gällde detta frågor rörande sjukhusets organisation och underhåll samt andra ärenden, som fölle utom området för förhandlingsrätten. Representanterna borde även ha rätt att taga initiativ till behandling av speciella frågor inom direktionen. Däremot skulle de icke äga deltaga i besluten. De skulle med andra ord fungera som ett rådgivande organ vid direktions sida på i princip samma sätt som exempelvis huvudmannarådet vid medicinalstyrelsens sida. En dylik anordning synes medicinalstyrelsen i första hand vara förtjänt av övervägande.

En reservant inom medicinalstyrelsen (t. f. byråchefen Beckman) finner den form för personalens deltagande i sjukhusens administration, som föreslagits av medicinalstyrelsen, olycklig och ställer sig mindre betänksam till den av riksdagen ifrågasatta ändringen än till medicinalstyrelsens förslag.

Stockholms läns landstings förvaltningsutskott kan icke finna att förbudet skulle innebära någon kränkning av en allmän medborgerlig rätt, eftersom kommunallagstiftningen i åtskilliga andra fall genom habilitetsbestämmelser och diskvalifikationsgrunder utslöt vissa befattningshavare från valbarhet till kommunala förtroendeposter. Förvaltningsutskottet pekar på att enligt gällande tjänstereglemente för landstingens befattningshavare direktionen vore uttryckligen tillerkänd disciplinär befogenhet över befattningshavarna. Förvaltningsutskottet finner bl. a. med hänsyn härtill de av andra lagutskottet vid 1939 års riksdag anförda skälen för förbudets vidmakthållande alltjämt äga sin fulla giltighet. Befattningshavarnas möjligheter att framföra sina önskemål vore redan på åtskilliga sätt tryggad

bl. a. genom förhandlingsrättslagen samt genom institutioner med centrala och lokala samarbetsnämnder.

Liknande synpunkter utvecklas av *Stockholms stads sjukhusdirektion*. Därjämte framhåller direktionen att frågor om tjänsternas löneplacering och regleringen av anställningsvillkoren för sjukhuspersonalen såväl i Stockholm som förmodligen även annorstädes behandlas av sjukhusdirektionen som första instans och att direktionens ställningstagande hade stor betydelse för frågornas slutliga avgörande. Dessutom borde icke förbises, att ett stort antal sjukhuspersonalen berörande frågor, avseende förmåner och skyldigheter av olika slag, ävensom alla befordringsärenden behandlades av direktionen såsom slutinstans.

Svenska lasarettsläkarföreningen yttrar bl. a.:

Ur principiell synpunkt kunna inga invändningar resas emot att lagstiftningen i vissa fall genom habilitetsbestämmelser och diskvalifikationsgrunder utesluter vissa befattningshavare från valbarhet till kommunala förtroendeposter. Av olika skäl har så också skett inom kommunallagstiftningen. Någon kränkning av en allmän medborgerlig rätt ligger icke häri. Däremot kan det givetvis med fog göras gällande, att inhabilitetsbestämmelser böra uppställas allenast när sakliga skäl göra detta påkallat. Att detta är fallet beträffande det nu ifrågavarande förbudet, ligger enligt föreningens mening i öppen dag.

Svenska ekonomiföreståndarinnors förening förklarar att det för föreningens medlemmar snarare framstått som en fördel att sjukhusens egna tjänstemän icke haft möjlighet att i det beslutande organet bestämma över bl. a. egna och arbetskamraters tjänstgöringsförhållanden. För föreningen framstode det som naturligt att, i den mån personalen skulle ha något inflytande på t. ex. personalärenden, detta inflytande utövades förhandlingsvägen.

Svenska stadsförbundets styrelse hemställer, att riksdagens skrivelse — ehuru den icke avsåge en kommunallagsfråga i sträng mening — överlämnades till 1946 års kommunallagskommitté för att övervägas i samband med en allmän omprövning av jävsbestämmelserna för kommunala uppdrag. Som skäl härför anför styrelsen bl. a.:

Att märka är att det i fråga om kommunala uppdrag förutom sådana jäv, som här avses, även finnas jäv betingade av andra anledningar, vilkas berättigande nog kan med större fog ifrågasättas, och att det å andra sidan vid upprepade tillfällen framförts krav på ytterligare jävsbestämmelser för dylika uppdrag. Utan att närmare ingå härpå vill styrelsen endast erinra, att konstitutionsutskottet vid 1948 års riksdag i anledning av en motion om obehörighet för landsfiskal i stad under landsrätt att väljas till stadsfullmäktig bl. a. uttalat, att utskottet icke vore övertygat om att rådande olikheter i avseende å tjänstemäns behörighet eller obehörighet till vissa kommunala förtroendeuppdrag i allo äro sakligt betingade. Utskottet, som sålunda fann eu allmän omprövning av gällande regler i ämnet behöfelig, hänvisade därvid till 1946 års kommunallagskommittés utredningsuppdrag och förutsatte att denna kommitté skulle verkställa en sådan omprövning.

Då man på grund härav synes få utgå ifrån att jävsbestämmelserna för kommunala uppdrag i allt fall komma att bli föremål för omprövning genom kommunallagskommittén, finner styrelsen det angeläget, att hela jävsfrågan för dylika uppdrag därvid kommer under behandling, och förbereder fördenskull en skrivelse härom till kommittén. Vid sådant förhållande kan styrelsen icke finna det lämpligt att någon ytterligare ändring i jävsbestämmelserna nu vidtages utan att resultatet av en sådan allmän och allsidig omprövning av jävsfrågan först avvaktas.

Stadsförbundets sjukvårdsdelegation gör sig till tolk för den uppfattningen att frågan om hinder för befattningshavare vid sjukhus att vara direktionsledamot bör prövas i samband med en önskvärd allmän översyn av sjukhuslagstiftningen. Enligt delegationens mening vore frågan ej så brådskande att den fordrade särbehandling och måste utbrytas ur ett större sammanhang.

Flera remissinstanser — både bland dem som tillstyrkt och dem som avstyrkt en ändring av ifrågavarande stadgande — anse att förbudet bör bibehållas för vissa befattningshavare. Sålunda förordade *Kristianstads läns landstings förvaltningsutskott* och *Norrköpings stads hälso- och sjukvårdsstyrelse*, att befattningshavare, som för sin befattning är redovisningsskyldig inför direktionen, icke bör vara valbar till ledamot eller suppleant i direktionen. Samma ståndpunkt intages av *Sveriges läkarförbund* och *Svenska lasarettsläkarföreningen*. *Jämtlands läns landstings förvaltningsutskott* hävdar att under alla förhållanden styresmannen och sysslomannen icke böra få tillhöra direktionen. Den förre vore mellan direktionens sammanträden sjukhusets inför direktionen ansvarige styresman och borde därför icke tillhöra den myndighet inför vilken han vore ansvarig. Sysslomannen handhade bl. a. lasarettets ekonomiska förvaltning under direktionens förmanskap och styresmannens inseende och borde av denna anledning ej tillhöra direktionen. *Medicinalstyrelsen* anser att sysslomannen såsom redovisningsskyldig inför direktionen borde vara obehörig.

Älvsborgs läns landstings förvaltningsutskott säger sig helt allmänt förutsetta att tillräckligt effektiva jävsbestämmelser meddelas.

Departementschefen. Förbudet i 10 § sjukhuslagen fanns upptaget redan i 1928 års sjukhuslagstiftning. Frågan om dess upphävande har emellertid vid olika tillfällen övervägts av statsmakterna. Mot en ändring har huvudsakligen åberopats två skäl. Man har gjort gällande att befattningshavares ledamotskap av direktionen skulle medföra att han kunde komma att delta i ärenden, som kunde ge upphov till svåra plikt- och intressekonflikter. Vidare har hävdats att behovet av att låta befattningshavare få tillhöra direktionen icke vore lika framträdande sedan personalen genom 1940 års lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän fått möjlighet att framföra sina synpunkter på olika frågor av betydelse för personalen.

I den motion, som nu aktualiserat detta spörsmål, och vid ärendets behandling i riksdagen har frågan skärskådats ur delvis andra synpunkter än tidigare. Sålunda har framhållits att förbudet för befattningshavare vid sjukhus att tillhöra sjukhusets direktion vore unikt. Något motsvarande förbud funnes nämligen enligt gällande lagstiftning icke för anställda vid andra liknande institutioner. I anslutning härtill understrykes att inskränkning i de medborgerliga rättigheterna borde göras endast då detta vore oundgängligen nödvändigt, vilket icke kunde anses vara förhållandet i detta fall. Syftet med förbudets avskaffande vore således att ge befattningshavare vid sjukhus samma rättighet som övriga samhällsgrupper och skapa möjlighet att till ledamot i direktionen utse den som vore bäst skickad härför.

Enligt min mening synas övervägande skäl tala för att en ändring bör genomföras.

I förhållande till den möjlighet att tillhöra styrelser för kommunala och andra allmänna företag och institutioner, som enligt gällande regler står öppen för de där anställda, innebär ifrågavarande förbud att sjukhuspersonalen på sitt område kommer i en undantagsställning. Några bärande skäl härför kunna emellertid enligt min mening icke anses föreligga. Såsom avgörande argument för förbudets införande åberopades vid dess tillkomst att en befattningshavare vid sjukhuset såsom ledamot av sjukhusets direktion hade att delta i avgörandet av åtskilliga ärenden, som rörde personalens intressen, och att detta skulle kunna medföra praktiska olägenheter. I den kritik, som i ett flertal remissvar framförts mot förbudets slopande, har i allmänhet hävdats att detta skäl alltjämt ägde full giltighet. Vad man härvid främst synes befara torde vara att löne- och befordringsärenden och andra frågor som äro av direkt eller indirekt betydelse för personalen icke skulle handläggas med tillräcklig objektivitet, därest befattningshavare vid sjukhuset bleve ledamot av direktionen. Dessa farhågor måste emellertid enligt min uppfattning betecknas såsom överdrivna. Gällande sjukhusstadga upptager vissa allmänna jävsregler rörande ärendenas handläggning av direktionen. Enligt dessa får ledamot bl. a. icke delta i avgörandet av ett avtal mellan honom och direktionen eller ett avtal mellan denna och tredje man, om ledamoten har ett väsentligt intresse som är stridande mot sjukhusets. Dessa jävshinder innebära bl. a. att en sjukhusets tjänsteman icke äger delta i avgörandet av ärenden, som exempelvis avse hans enskilda löneförmåner, hans befordran eller dylikt. Skulle det visa sig att jävsbestämmelserna icke äro tillfyllest för att förebygga inflytande från obehöriga intressen, kunna de lätt kompletteras.

I några av de yttranden, där man avstyrkt förbudets upphävande, har såsom skäl härför åberopats att personalens intresse att framföra sina synpunkter på arbetsförhållanden under senare år tillgodosetts på olika sätt bl. a. genom förhandlingsrättslagen och genom inrättande av centrala och lokala samarbetsnämnder. Med anledning härav vill jag endast framhålla,

att syftet med förbudets upphävande icke är att bereda sjukhuspersonalen som sådan ökat inflytande. Vad som åsyftas är att avskaffa den undantagsställning som denna personal intager i förhållande till andra samhällsgrupper samt att kunna tillföra direktionerna den kunskap och erfarenhet som kan finnas representerad inom personalkåren. I vad mån denna möjlighet bör tillvaratagas ha landstingen och kommunerna att själva avgöra. Om en befattningshavare vid sjukhuset inväljes i direktionen, innebär alltså detta icke att personalen fått en representant i direktionen. Den valde skall icke företräda några särskilda personalintressen utan förvalta sitt mandat utifrån samma synpunkter som böra vara bestämmande för varje ledamot.

I detta sammanhang må framhållas, att Kungl. Maj:t under de senaste åren till ledamöter av direktionerna för flera av statens sinnessjukhus förordnat vid sjukhusen anställda befattningshavare. Några olägenheter härav ha icke försports. Tvärtom torde det ha varit till gagn för direktionernas verksamhet. Vidare upphävdes förra året det i polislagen stadgade förbudet för polischef och polisman att tillhöra polisenämnd.

I likhet med vad som förordats i vissa yttranden anser jag emellertid att befattningshavare, som för sin befattning är redovisningsskyldig för direktionen, icke bör vara valbar till ledamot eller suppleant i direktionen. Motsvarande hinder gäller enligt kommunallagarna bl. a. för vissa slag av kommunala uppdrag. Genom denna begränsning skulle i första hand sysslomannen vara obehörig till ifrågavarande uppdrag. I vad mån andra befattningshavare vid sjukhus kunna anses redovisningsskyldiga torde icke kunna besvaras generellt utan får avgöras med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. I övrigt anser jag, att några generella diskvalifikationsgrunder ej böra uppställas.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga ett i enlighet med det anförda inom inrikesdepartementet upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus*.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnar Olofsson.